

תרמילאות, אבא-אמא והפרטה

:: טל אלמליח

המרד המחמה מארגן את הצעירים נגד... נגד מה בעצם? הבורגנות? מישהו באמת רוצה לנתק את עצמו מהמציאות?

שמקושרת יותר ויותר ל"תרבות הנגר". היא מבטאת נטישה של אורח החיים הקונבנציונלי, הערכים החברתיים, הנוחות של החברה המערבית וחיפוש אחר חוויות וריגושים.

הזהות התרמילאית מוגדרת אל מול הגדרת התיירים הממוסדים. בתארם את מניעייהם ליציאה לטיול ואת חוויותיהם, התרמילאים מדגישים את עומקם, עוצמתם ומידת האותנטיות שלהם, לעומת המניעים והחוויות ה"ממוסחרים", ה"מזויפים" וה"בורגניים", המיוחסים לתיירים ה"ממוסדים". התרמילאים מחפשים לכאורה אחר האתרים והמסלולים המצויים מחוץ למסלול המקובל על התיירים ה"רגילים", אלה שהשטייה והטיול בהם מספקים חוויות "אותנטיות".

אבל ההרפתקה הספונטנית האינדיבידואלית שאפיינה את התרמילאי בתחילת דרכו הולכת ונעלמת. מרבית האינפורמציה לגבי המסע של התרמילאי עובר מפה לאוזן מפי תרמילאים מנוסים, ספרי הדרכה מפורטים בהוצאת Lonely Planet ודומיהם, ספרי מטיילים כאתרי אירוח של תרמילאים ועוד. כל אלה מכוונים את המטייל לעבר דרך סלולה וחרושה. לרוב אין לתרמילאי עניין אמיתי בהתחברות אל המקומיים. הוא מעדיף להיות עם עצמו או

"אינדיבידואליזם הוא דבר שחברה בריאה וחופשית לא תתכן בלעדיו, ורוחניות בגבולות ובתכנים הנכונים היא דבר קריטי מעין כמוהו" אמר לי איש חכם אחד. נכון. אבל השאלה היא המינון. מעשה קולקטיבי יכול לצמוח מתוך אינדיבידואליזם. אפילו טוב שכך יהיה. טוב לטייל, לספק את הסקרנות, לראות עולם, להכיר את עצמך. אבל חשוב לחזור הביתה עם תובנות בונות חברה.

קראתי לא מזמן ב"הארץ" שפוחים מסלול ללימודי רוחניות בבית-ברל. אין לי ספק שמסלול לימודים זה יאכלס הרבה מאד חוזרי טיול למיניהם, קצת כמו החוג למזרח אסיה, שמצליח לשמר חוויה מסוימת כנראה. בכל מקרה, הכתבה הזו ב"הארץ" החזירה אותי להרהורים על נושא הטיילות, חופש ושחרור האדם, וההשפעות והמשמעויות של התנועה החברתית הישראלית האדירה הנקראת "תרמילאות".

התרמילאות הישראלית החלה בשנות ה-70 כתופעה אינדיבידואליסטית מצומצמת יחסית בהיקפה בקרב צעירים שסקרנות, צימאון להרפתקנות וגילוי האותנטי, הניעו אותם. היא הפכה במשך השנים לתופעה פופולרית

התלות הכלכלית נשמרת בצבא, נשמרת בקופת חיסכון הכסף לטיול, נשמרת בזמן הטיול (אל מי מתקשרים מההימלאיה אם לא לאמא? מי חושם אותך לאוניברסיטה בזמן הטיול?).

אחד הדיסוננסים הקשים
בטיול היה כשהסתובבת
בניקרגואה בג'ונגל שתושביו
הנחמדים יכולים היו להקים
בית ספר חדש עם סכום
כסף שזהה לערך המצלמה
שהייתה על צווארי. ואני לא
איזה אמריקאי שמן. אני
כמוכם

אם תרצו, הרי שהמוצ'לרו
המפורסם ביותר יכול לשמש
חוגמא למטייל עירני, שיצא
"מהסיבות הנכונות" - צ'ה
גווארה, במסעו על האופנוע
שעליו כבר נכתב, צולם וכו'

כביכול 'משוגרים' צעירי ישראל אל המכללות,
האוניברסיטאות, אל מרכז תל אביב ובמקרים
רבים - אל הטיול הבא.

הטיול הגדול לחו"ל הפך להיות תופעה ציבורית
חשובה מכדי שנתעלם ממשמעותו החברתית.
קל לטעות ולחשוב שזהו מעשה יחידני
ולגיטימי של אדם צעיר. אולם, רמזים עבים
מדי כמו העדריות וחוסר ההמשכיות של חווית
הטיול, החזרה 'לחיים האמיתיים' שמדכאת את
החלומות ועוד, מבהירים כי מדובר במשהו אחר,
כי לתופעה הרחבה הזו יש משמעות חשובה
ביותר בחברה הישראלית - היא גורם בפירוקה
כחברה.

הכל נשאר במשפחה

הטיול הגדול איננו פרק שמביא לשינוי במציאות
הישראלית. ויתרה מכך - לתוך התופעה
מתנקזים לחצים מתוך החברה והיא מפרקת את
האנרגיות המהפכניות של הצעירים ומהווה פרק
חשוב בהשלמה עם המציאות הקיימת.

הטיול הוא החוליה החסרה בקשר של תלות
כלכלית בין הבן או הבת להורים. בעוד שבעבר
היו ילדים מתנתקים מתלות בהורים ויוצרים
לעצמם שותפויות אחרות - ארגון עובדים,
שותפות עסקית, צורת חיים קהילתית, מושב,
קיבוץ, שירות בצבא וכדומה. כיום הסולידריות
נעלמה כמעט לחלוטין, והמשפחה הגרעינית
חזרה למלא את היחידה החברתית האורגנית.
יש לכך כמה וכמה השפעות חיוביות מאד,
כגון הרחבת הסמכות ההורית הטבעית, קשרים
קרובים בתוך המשפחה, הבנה הדדית בין הדורות
וכמובן יצרים טבעיים וצרכים אנושיים שעושים

עם תרמילאים אחרים שמטיילים במקום. סגנון
הטיול הפך להיות קונבנציונלי ומקביל כמעט
לתיירות הממוסדת ההמונית. אלה שינויים
שעברה התרמילאות בכל העולם.

בישראל, בהדרגה, אך בבטחה, נעשה הטיול
לנורמה של "אחרי צבא", לשלב מובנה נוסף
בקרב חלקים של ציבור הצעירים בישראל.
זו כמובן אינה נורמה שאופיינית לכל החברה
הישראלית. המטיילים משתייכים לחתך חברתי
בעל נטייה חילונית יותר, מצב כלכלי טוב יותר,
רקע של השכלה גבוהה יותר ורקע תרבותי
מערבי יותר מאשר מזרחי. בקרב שכבות אלה
הפך הטיול לסימון "ויי" על פרק חיוני ובריא
שאמור לכלול בחינה מחדש של החיים.

המרד המדומה

אין זה קשה לקבוע, אם כך, כי למרות המיתוס
והאתוס, הטיול הוא מרד מדומה. רובם המכריע
של המטיילים חוזר לארץ ולא ממשיך את חייו
בגן העדן הקסום של הטיול. מטיילים מגלים
דווקא את זהותם הלוקלית בחוויה כביכול
גלובלית. אין בחייהם של רוב המטיילים שינוי
משמעותי לאחר הטיול, ובמידה ויש הוא איננו
פורץ מהפרכי לציבורי. הטיול משפיע על החברה
לכיוון הפוך ממרד - מרד הוא דבר ציבורי והטיול
מפריד את החברה. הוכחה לכך היא כי הטיול,
באותם מקרים שבהם כן השפיע על אורחות
חייו של המטייל בארץ, מביא ליצירת מקדשים
פרטיים. 'המרד' מתבטא במקרים הקיצוניים
בעשיית מדיטציה, או, כאמור, בלימודי מזרח
אסיה באוניברסיטה, או לימודי רוחניות בבית
ברל. המרד המדומה מארגן את הצעירים נגד...
נגד מה בעצם? הבורגנות? מישוה באמת רוצה
לנתק את עצמו מהמציאות? ישנם כמה אלפי
'פליפים' שהגזימו עם סמי הזייה. הם לא הנושא
ולא העיקר.

במהלך הטיול, הצעירים הישראלים מתמודדים
על חברה בריאה בתוך עצמם פנימה, כאילו
החברה נמצאת במרחב הפרטי שלהם ולא
מחוצה להם. כך עסוקים צעירי המעמד הבינוני
הישראלי בלרכוש לעצמם נורמליות בארצות
רחוקות, והחברה הישראלית, הזקוקה לבניה
שיובילו אותה למחוזות ערכיים ומוסריים,
מתדרדרת. הפרט העסוק בעצמו, ומנסה ללא
הצלחה לפתור קונפליקטים פנימיים, חוזר
מהטיול עם כמה תוכנות פרטיות כאלה ואחרות
וביקורת על התרמילאים הישראלים, אל
מציאות שבה אין הוא רואה לעצמו כל תפקיד
ציבורי או חברתי. הישר מהטיול 'פורץ הגבולות'

קצרה הקרחון

הצבעה לפי הכנסה

העיתונאי הכלכלי סבר פלוצקר (ידיעות אחרונות) פירסם מאמר
ביומן האינטרנט שלו ביום שלפני הבחירות. פלוצקר קרא לישראלים להצביע על פי
רמת הכנסתם:

"אם הכנסתכם נמוכה מ-7,000 שקלים לחודש ברוטו, תנו את קולכם למפלגת
העבודה. היא תילחם למען אנשים כמוכם בכנסת ובממשלה. ל'עבודה' נבחרת
שתייצג בהיננות ובנאמנות את הצרכים והאינטרסים של בעלי ההכנסות הנמוכות
מן הממוצע [...] מפלגת העבודה בראשות עמיר פרץ מאפשרת לכם [...] להצביע
לרשימה שבאמת ובכנות תעבוד בשבילכם. אל תחפשו שום דבר אחר."

כך כתב פלוצקר, המוכר כבעל עמדה כלכלית ימנית למדי. אפשר להתווכח עם
פלוצקר על "קביעת הרף" ב-7,000 שקל דווקא, אבל לא זה העיקר. העיקר הוא,
שבערך שבעים אחוזים מהשכירים בישראל מרוויחים פחות מ-7,000 שקל בחודש
(לא, הנתון הזה לא כולל פועלים פלסטינים ועובדים זרים. הוא כולל רק שכירים אזרחי
ישראל ובעלי זכות בחירה). השכירים במדינת ישראל מהווים כ-85% מהאוכלוסייה.

ניח לצורך התרגיל שיתר 15 האחוזים הם כולם עצמאיים מצליחים שהכנסתם
גבוהה למדי. המסקנה היא שכלל הישראלים שהכנסתם נמוכה מ-7,000 מהווים
60% מהאוכלוסייה. במנדטים זה יוצא 72 מנדטים!

לעצמו ולחברה שבה הוא חי את היתרונות שנותן מסע של כמה חודשים לארץ נידחת.

ראשית, בואו נחשוב במונחים שרווחו לפני 150 שנה, כאשר יצאו אירופאים לאפריקה, למזרח הרחוק, למזרח התיכון וכדומה כדי ללמוד על עולמות חדשים. בואו נהיה מטיילים תמימים וצנועים, ונביט על עצמנו כעל מה שנקרא באנתרופולוגיה "צופה משתתף" – עזבו את המצלמה אפילו. זה לעג לרש (אחד הדיסוננסים הקשים בטיול היה כשהסתובבתי בניקרגואה בג'ונגל שתושביו הנחמדים יכולים היו להקים בית ספר חדש עם סכום כסף שזהה לערך המצלמה שהייתה על צווארי. ואני לא איזה אמריקאי שמן. אני כמוכם).

ניסיון לחוות מבפנים חברה הוא מרתק (התמזל מזלי ובסוף הטיול לדרום אמריקה, לפני שהמשכתי למרכז היבשת, חייתי חודש עם משפחה של כבאים אירים-איטלקים בניו ג'רזי, ממש איפה שמצלמים את הסופרנוס. לא צריך להכיר רק ננסים אוכלי אדם ביערות גשם); נסו למשל לעמוד על היקפה ואופייה של הגלובליזציה בארצות העולם השלישי (גם במקומות בהם שורר עוני מחפיר יש קוקה קולה, תמיד).

אם תרצו, הרי שהמוצ'ילרו המפורסם ביותר יכול לשמש דוגמא למטייל עירני, שיצא "מהסיבות הנכונות" – צ'ה גואארה, במסעו על האופנוע שעליו כבר נכתב, צולם וכו'. מהטיול שלו הוא יצא המום, עצוב, מלא רוח קרב, ולא יכול היה לחזור עוד לחייו הקודמים. אז לא חייבים להקים כוח גרילה שיפעל מיערות הכרמל נגד סניפי מקדונלד'ס, אבל אפשר בהחלט להתפקד למפלגת פועלים, ללכת להפגנות (ולא להסתפק בביקור השנתי בכיכר רבין), להתחיל לחשוב ברצינות על השתתפות פעילה בתרומה לחברה (כשרציתי להתנדב בבית יתומים בגואטמלה, לא היה מקום מרוב ישראלים שעבדו שם. בישראל מי היה חושב על זה?)

כדאי גם ללמוד משהו ממה שקורה בטיול ברמה הבין אישית: נוצרת שם שותפות שלא יוצא כבר לחוות אותה בימינו, משהו בסגנון קומונה, הקיבוץ של פעם. האמת – לדעתי זה מה שעושה את הטיול כל כך מיוחד ומדהים – החוויה השיתופית, שנידונה להתקיים רק בקצה השני של העולם, ומתפרקת עם שובה לארץ. אם היה קיבוץ למטיילים חוזרים, שבו מתרגמים חוויות ורשמים לחיי יום-יום בישראל, מעין מכינה קדם אזרחית (האם הסוכנות תשים על זה כסף?) – היה זה ממנף את התופעה החברתית הזו למשהו מועיל מאד.

את המשפחה הגרעינית לגוף מאד בריא ונכון לאדם.

אך אליה וקוץ בה: היום צעירים לא עוזבים את הבית כלל וכלל. לא מעט בגלל ההוצאה של שלושים אלף שקל בתקופה בה אין להם מקצוע או עבודה מסודרת, והם תלויים כלכלית בהורים. התלות הכלכלית נשמרת בצבא, נשמרת בתקופת חיסכון הכסף לטיול, נשמרת

בזמן הטיול (אל מי מתקשרים מההימלאיה אם לא לאמא? מי רושם אותך לאוניברסיטה בזמן הטיול?), נשמרת אחרי הטיול שכן אז המצב הכלכלי לא מזהיר, וכמובן בזמן הלימודים, ואחר כך – חתונה, תמיכה כלכלית מתגברת בהקמת המשפחה, והנה – קיבלנו דפוס חברתי שנגזר מהמציאות הכלכלית של ההפרטה.

הטיול לחו"ל, מעבר לאלמנטים שצינתי, הוא תשובה לבדידות ומסייע לצעירים לקפוץ מתקופת הצבא לתקופת הלימודים, ועדיין להישאר במשפחה. בסופו של דבר, התפוררות הביטחון החברתי מוצאות תשובה חלקית במשפחה כיחידת הסולידריות, וכסולידריות היחידה.

אפשר גם אחרת

תיאור הפנים הללו של הטיול כתופעה, אולי גורם לקורא זה או אחר להרגיש "נאשם". זו לא הכוונה. אני מבקש להציע כיוון למטייל "המתקדם", זה שרוצה לממש את הכמיהה המאיימת להתפרץ של אחרי השירות הצבאי (או בחופשת קיץ באוניברסיטה) לעשות תנועות קפוארה על החוף, ועדיין, להרוויח

אז לא חייבים להקים כוח גרילה שיפעל מיערות הכרמל נגד סניפי מקדונלד'ס, אבל אפשר בהחלט להתפקד למפלגת פועלים, ללכת להפגנות (ולא להסתפק בביקור השנתי בכיכר רבין), להתחיל לחשוב ברצינות על השתתפות פעילה בתחמה לחברה.